

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№8

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB[®]
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

OpenAIRE

ROAD

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

BASE

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

Crossref

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 898 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 1-avgustda ruxsat etildi.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayeich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Smart-logistika texnologiyalarini joriy etish orqali oziq-ovqat mahsulotlarini yetkazib berish tizimini optimallashtirish (Toshkent viloyati misolida).....	14
Mavlanov Sobirjon Pardabayevich	
Tijorat banklarida korporativ boshqaruvning xalqaro tamoyillari asosida boshqaruv sifatini oshirish	20
Sattarov Umirzoq	
Современные банковские продукты	24
Хужамуратов Аббос Мардонович	
Amerika qo'shma shtatlarining ijtimoiy himoya tizimi.....	29
Abdullayeva Sayyora Aleksandrovna	
Совершенствование рынка услуг высшего образования как фактор повышения занятости населения в условиях цифровой экономики.....	33
Ибрагимов Тимур Ибодуллаевич, Асланова Дилбар Хасановна	
Iqtisodiy fanlarni o'qitishda interaktiv metodlarning qo'llanilishi va ularning samaradorligi.....	39
Kabulov Baxram Kuzibaevich	
Korxonalarda raqobat razvedkasi tizimlarini rivojlantirishda innovatsion raqamli texnologiyalarining o'rni.....	45
Tursunxo'jayev Sardor Jamoliddin o'g'li	
O'zbekiston banklarida sun'iy intellekt foydalanish samaradorligini oshirish.....	51
Kamolov Sardorbek Davlatjon o'g'li	
Agrar korxonalar xo'jalik faoliyatida risklarni boshqarish bo'yicha samarali boshqaruv qarorlarini qabul qilishning metodologik asoslari.....	59
Baymirzaev Dilmurod Nematovich	
Основные направления инвестиционной политики Узбекистана в соответствии со стратегией-2030	66
Исомов Б. С.	
Tashish va saqlash xizmatlarini ko'rsatuvchi korxonalarda raqamli texnologiyalardan foydalanish holati.....	70
Rajabov Orzujon Mamasoliyevich	
Ijtimoiy infratuzilmani modernizatsiya qilishda DXSHning o'rni: madaniyat va sport sohasida imkoniyatlar	78
Baykalonov Jalil G'aybulloyevich	
Анализ состояния и перспективы развития активного и спортивного туризма в Узбекистане.....	93
Бойко Фарида Чингисовна, Ивонина Наталья Викторовна	
Переоценка и фальсификация стоимости имущества: международные практики, риски и пути решения.....	99
Мансурова Сайёра Бахтияровна	
Hudud sanoati tarkibiy o'zgarishlarini prognozlash usuli.....	106
Djumayev Farrux Toshmuratovich	
Углеродный след и декарбонизация промышленности Узбекистана: роль возобновляемой энергетики и международный опыт	111
Авезова Нилуфар Раббанакуювна, Ощепкова Эльвира Ахтемовна, С.М. Махмудов, А.А. Холиков, Авезова Нилуфар Раббанакуювна	
The process of developing startups based on management principles	119
Ilxamov Azizbek Yodgor o'g'li	
The impact of economic policy on non-performing loans: the case of Uzbekistan.....	126
Jalalov Mashkhurbek Gaybullo ugli	
Основные направления инвестиционной политики Узбекистана в соответствии со стратегией-2030	134
Исомов Б. С.	

Ko'p kvartirali uylarni boshqaruv organlari tomonidan aholiga sifatli xizmat ko'rsatishni qo'llab quvvatlashni takomillashtirish	138
Umarov Begzodbek Jaloldinovich	
O'zbekistonda iqtisodiyotni innovatsion rivojlantirishning institutsional asoslari.....	143
Fayzullayev Jonibek Negmatullayevich	
Davlat - xususiy sheriklik loyihalarining samaradorligini oshirish.....	150
Tursunov Imomnazar Egamberdiyevich, Hamroyev G'ayratjon Sultonovich	
O'zbekiston sug'urta bozorida hayot sug'urtasi xizmatlarining rivojlanish tendensiyalari va istiqbollari.....	155
Bazarov Zakir Xonqulovich	
Tijorat banklari likvidligini tartibga solish yo'llari.....	160
Tursunpo'latov Sohbnazar Kasimjon o'g'li, Nomozova Mohinur Maxmud qizi	
Atrof-muhit ifloslanishini kamaytirishda yashil moliya vositalarining roli: xalqaro tajriba va O'zbekiston imkoniyatlari	163
Yuldasheva Madina Tohir Qizi	
Geofazoviy ma'lumotlar asosida hududlarning farovonlik darajasini aniqlash	173
Toymasov Zufarjon Zokir o'g'li	
Методы и критерии оценки эффективности конкурентоспособности предприятия	179
Кучаров Абдор Сабижанович, Бобожонов Азиз Бабаханович, Алижанова Камила Тохир кизи	
Korxonalarda innovatsion jarayonlarni boshqarishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish.....	187
Narbayeva Dilnoza Darvishaliyevna	
Development of entrepreneurship in Uzbekistan: management strategies in the context of economic reforms	192
Ibragimova Saida Ilkhomovna	
Aloqa korxonalari xizmat faoliyatida diversifikatsiya qilishning ilmiy baholash usullari va ulardan foydalanish.....	197
Tursunova Mastura Taxirovna	
Developing effective marketing strategies for tourism development in Uzbekistan	204
Fayzullayev Nodirbek Baxtiyor o'g'li	
Yakka tartibdagi tadbirkorlarni soliqqa tortish mexanizmlarini takomillashtirish masalalari.....	208
Yuldashev Yashnarjon Xolmirzayevich	
Yoshlar sanoat va tadbirkorlik zonalarida investitsiya loyihalarini bank kreditlari orqali moliyalashtirish.....	212
Jamalova Dilnoza Egamberdiyevna	
Цифровизации системы стратегического управления предприятий нефтегазовой отрасли Республики Узбекистан.....	217
Азимов Кабул	
Индекс устойчивости региона против бедности (poverty resilience index – pri): на примере бухарской области Республики Узбекистан (2024)	223
Мухамедова Мадинабону Мехридиновна	
Экономические аспекты внедрения цифровых технологий в полиграфии.....	230
Юсупхужаева Шахноза Музаффар кизи	
Mintaqalararo iqtisodiy hamkorlikni shakllantirish va barqaror rivojlantirishning ilmiy-nazariy asoslari.....	233
Sattorov R. A.	
Web3'da real vaqt ma'lumot sinxronizatsiyasi — tarmoqdagi kechikishlar va ularni kamaytirish texnologiyalari.....	240
Raimov Ulugbek Yorqinbek o'g'li	
Tijorat banklarining likvidligini tartibga solish amaliyotining dolzarb masalalari	246
Sayfutdinov Bobur Nodirovich	
Tijorat banklarining investitsion jozibadorligini oshirish yo'llari.....	255
Yuldoshev Otabek Jovli o'g'li	

Tijorat banklarining investitsion faolligini oshirish yo'llari.....	261
Ortiqov Sidiqjon Xolmurodovich	
Innovatsion yondashuvlar orqali davlat xaridlarida iqtisodiy samaradorlikni oshirish	266
Kurbonbekov Sardorbek Ravshanovich	
Hududlarda barqaror rivojlanish nazariyalarining sanoat korxonalari faoliyatiga ta'siri	270
Sadriddinov Baxtiyor Shamsiddin o'g'li	
Turizm platformalarining raqobatbardoshligini oshirishda zamonaviy kontent va raqamli marketing strategiyalarining integratsiyalashgan yondashuvi.....	277
Dadamirzayev Sarvarbek Ulug'bek o'g'li	
Bank xizmatlarida innovatsion texnologiyalarni kengaytirish yo'nalishlari.....	283
Almosova Shohista Jobirovna	
Модели организации казначейства в ведущих стран мира.....	288
Сагдиев Равшан Сайфуллаевич	
Paxta-to'qimachilik klasterlari faoliyatini nazariy jihatlar va rivojlantirish yo'llari.....	302
B.Sh.Shadmanov	
Qurilish sanoatini rivojlantirishda tabiiy resurslardan kompleks foydalanishning ahamiyati.....	307
Yuldasheva Mexrunisa Kasimjan qizi	
Yangi O'zbekistonning "Yashil" iqtisodiyoti: qiyosiy tahlilning asosiy tendentsiyalari	313
Ro'ziyeva Dilfuza Toshmurovna	
Oliy ta'limda raqamli texnologiyalarning muammolari va uni bartaraf etish yo'nalishlari.....	318
Abduraxmanova Malika Abdujaparovna	
Namangan viloyatining Farg'ona vodiysi qo'shni hududlari bilan iqtisodiy hamkorligining hozirgi holati va rivojlantiruvchi omillari	323
Sattarov R.A.	
Desentralizatsiyalangan ma'lumot almashish protokollari: IPFS, Filecoin va Arweave tahlili	328
Raimov Ulugbek Yorqinbek o'g'li	
Transport xizmatlari ko'rsatish biznes-jarayonlarini raqamli transformasiya talablari asosida takomillashtirish.....	333
Komilov Asror Akmalovich	
Empowering the Future: Assessing the Role of Automation, Internet of Things (IoT), and Demand Management in Enhancing Energy Efficiency of Smart Grids.....	338
Khakimjanova Surayyo Khabibullayevna	
Ta'lim jarayonida sun'iy intellektdan foydalanish tajribalari (xalqaro va mahalliy misollar)	345
Madaminov Shoxruxbek Ma'rufjon o'g'li	
Zamonaviy sharoitlarda uy-joy fondini boshqarishning moliyaviy mexanizmini takomillashtirish	352
Inoyatova Durdona Shoxaydarovna, Karimova Aziza A'zamiddin qizi	
Mijozlar tajribasini yaxshilashda raqamli integratsiya strategiyalari: "O'zbektelekom" AK tajribasi.....	358
Islamov Javlon Rasulovich	
Tijorat banklari orqali jinoiy yo'l bilan olingan daromadlarni legallashtirishga qarshi kurashish mexanizmlari.....	361
Rustamov Sunnatillo Rustamovich	
Yashil iqtisodiyot barqaror rivojlanish omili sifatida: Yevropa tajribasi.....	368
Turobjanov Murodjon Maxammadjanovich	
Ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlikka erishishda kichik biznes va mahalla hamkorligi modellarini takomillashtirish	373
Murotov Nodir Xujamqulovich	
Xalqaro moliya institutlarining O'zbekiston bank sektori va iqtisodiyotiga ta'siri: YETTB faoliyati misolida tahlil.....	378
Alimov Azizbek Alievich	
Bankrotlik xavfini tahlil qilish modellari.....	386
Nasiriddinov Bahouddin Nuriddinovich	

Xizmat ko'rsatish korxonalarida sifat va samaradorlikni oshirishni takomillashtirish yo'llari.....	393
Burxonova Nargiza Mirshohid qizi	
Iqtisodiyotni modernizatsiyalash jarayonida bank tizimi islohotlari va ularni boshqarish strategiyalari.....	400
Hamroyev Xurshid Jalilovich	
“Temir yo'l transportida MHXSni joriy etishning ahamiyati va milliy standartlar bilan taqqoslama tahlili”	405
Babaxalov Norbo'ta Eshnazarovich	
Banking and financial services in the process of economic development digitalization and its advantages and security of the process	409
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, Baxanurov Oqil Odil og'li	
Kichik biznesda moliyaviy barqarorlikni ta'minlashdagi asosiy muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari.....	416
Abduvosit Omonboyev	
“Futurologiya va mintaqaviy iqtisodiy transformatsiya: Markaziy Osiyoda O'zbekistonning strategik senariylari”	421
Siddiqov Abdusalom Abdumalikovich	
Kichik biznes subyektlarini bank kreditlari orqali qo'llab-quvvatlashning rivojlangan xorijiy davlatlar tajribalari.....	425
Irgasheva Nigora Akbarovna	
Туристская мобильность стран персидского залива как устойчивый и перспективный источник въездного туризма в Узбекистан	434
Додиев Феруз, Голышева Елена Вячеславовна	
Turistik erkin iqtisodiy zonalarda investitsiya loyihalarini amalga oshirish: Imkoniyatlar, muammolar va istiqbollar	443
Xoliqov Dostonbek Rustam o'g'li	
Oliy ta'limda davlat-xususiy sheriklik: moliyalashtirish modelini modernizatsiya qilish yo'nalishlari.....	449
Bozorov Alisher O'zimurotovich	
Xalqaro raqamli intergatsiya, raqamlashtirish sharoitida tijorat banklari faoliyati tahlili	455
Turapov Bahromjon Alisher o'g'li	
To'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar – iqtisodiyot taraqqiyotining muhim omili.....	461
Mamatkulova Nodira Maxkamovna	
Davlat xaridlari ishtirokchilarining elektron-skoring tizimi.....	465
Mamasoliyev Abrorbek Abdug'ani o'g'li	
Qishloq xo'jalik korxonalarida melioratsiya xarajatlari xisobining muammolari va yechimlari.....	469
Baxriev Muxiddin Sheralievich	
O'zbek banklarining xarajatlar samaradorligini stoxastik chegara modelida baholash	481
Xannayev Sherzod	
Практические подходы к выявлению и оценке налоговых рисков на основе сегментации деятельности налогоплательщиков	490
Голубова Ольга Сергеевна, Элбаева Мукаддас Рашидовна	
Iqtisodiyot tarmoqlarida investitsiyalardan samarali foydalanishni tashkil etish chora-tadbirlari va investitsiyalarni jalb qilish istiqbollari.....	496
No'monjonova Muazzam Maxbubjon qizi	
Empowering the future: The impact of automation, iot, and demand management on energy efficiency in smart grids.....	501
Khakimjanova Surayyo Khabibullayevna	
Institutsional o'zgarishlar sharoitida aholi daromadlari tarkibining oshishi va daromadlar tengsizligini kamaytirishning istiqbolli yo'nalishlari	508
Ergasheva Nafisa Baxridinovna	
Международные индексы, определяющие цифровое развитие страны	513
Талъатова Диёра Боходир кизи	

Sog'liqni saqlash sohasida davlat-xususiy sheriklik instituti orqali investitsiya loiyhalarini moliyalashtirishda moliyaviy-iqtisodiy samaradorligini baholash metodologiyasi	517
Karabayev Sanjar Abdusamatovich	
Управление качеством в технологических стартапах: Баланс между скоростью и надежностью	527
Хамидуллина Гульнора Рафкатовна, Раджабов Темур Рустамович, Носиров Илхом Аббосович	
Namangan viloyatida iqtisodiy integratsiyani jarayonida eksport va import operatsiyalarining tahlili	535
Adashev Azimjon O'rinboyevich	
Korxonalarda kadrlar tayyorlash ijrosidagi mavjud muammolar va kadrlar siyosatining takomillashtirib borish xususiyatlari	541
Mamatqulov Rustam Muxammadkarimovich	
Yashirin iqtisodiyot tushunchasi, turlari va shakllanish omillari hamda uning iqtisodiyotga ta'siri.....	546
Malikov Abdulaziz Toxirjon o'g'li, S.A. Zakirova	
The purpose of assessing a person's entrepreneurial capacity is to classify their quality characteristics	562
Mansur Matkarimov, Qaxramon Madraximov, Sherjon Sherjonov, Jahongirbek Nurjonov	
Challenges in enhancing the efficient use of economic resources in agriculture within an innovative economy framework.....	568
Nodira Abdullayevna Eshquvattova	
Оценка эффективности существующих методов стратегического управления проектами	573
Мансурова Севара Мансуровна	
Создаются благоприятные условия для индивидуальных предпринимателей и самозанятых лиц	577
Батыров Фархад Бакитович	
Sug'urta kompaniyalarining moliyaviy barqarorligini oshirish metodologiyasini takomillashtirish yo'llari.....	593
Haqberdiyev Bekzod O'ktamovich	
Toshkent viloyatida metal bozorining rivojlanishi va unda kichik biznesning o'rni	600
Musayeva Shoirazimovna	
Mechanisms for ensuring employment in the services sector through the development of small business and private entrepreneurship.....	606
Turabekov Sokhibjon Sherboy ugli, Abdukhalikov Ulugbek Abdukhalikovich	
Tijorat banklarini raqamlatirish sharoitida inson resurslarini boshqarishning innovatsion yondashuvlari (BRB misolida)	611
Azimov Asrorjon Muzaffarjonovich	
The importance and current state of accounting and auditing of liabilities in enterprises	616
Khaliqnazarova Gulnaz Jalgasbay qizi	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikda xotin-qizlarning barqaror bandlik darajasining ekonometrik tahlili.....	622
Xoliyorova Shoxista Qahramon qizi	
Moliyaviy bozor ishtirokchilari faoliyatini samarali boshqarishda innovatsion moliyaviy vosita va metodlarning qo'llanilishi.....	627
Hotamqulova Madina Sanjar qizi	
Oliy ta'limga investitsiya kiritishning asosiy shakl va mexanizmlari	631
Almardanov Ulug'bek Qudrat o'g'li	
"Yashil" iqtisodiyotning metodologik asoslari.....	635
Babakulov Bahromqul Mamatkulovich, Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, Boymurodov Jonon Komiljonovich	
O'zbekiston sharoitida davlat xaridlarini yanada rivojlantirish istiqbollari	641
Turganbaev Nursulton Bayram uli	

Tijorat banklarida jismoniy shaxslarga ko'rsatiladigan xizmatlar raqamli transformatsiyaning joriy holati tahlili	645
Qurbonov Alisher Samadovich	
Инновационные формы сотрудничества образования и индустрии для формирования компетенций в сфере устойчивого туризма: Опыт и перспективы Узбекистана.....	653
Бухарова Нигора Газиевна	
Muzey sohasida tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlar nazariyasi va ularni madaniy meros va muzeyshunoslik sohasiga tatbiq etish	657
Asadova Nigora Mehridin qizi	
Internet banking adoption in Uzbekistan	661
Karimov Erkin Yusubovich	
Elektron tijorat O'zbekiston va Xitoy raqamli iqtisodiyotini rivojlantirish drayveri sifatida	665
Samedinov Timur Selyametovich	
Yuridik shaxslar birlashuvi orqali amalga oshiriladigan xufyona soliqlardan qochish sxemalarini moliyaviy instrumentlar bilan bartaraf etish yo'llari	671
To'rayev Dilshod Xasanovich	
O'zbekiston shahar ekoturizmida raqamli egizak texnologiyalarining iqtisodiy potentsiali	683
Esonboyev Baxodir Bakir o'g'li	
Yengil sanoatni rivojlanishtirishning mintaqaviy xususiyatlari	687
Fuzaylov Sarvar Abdusamatovich	
Tijorat banklarining depozit siyosatiga ta'sir qiluvchi omillar	693
Komilova Mukammal Shavkatovna	
Tadbirkorlik subyektlari faoliyatini mikromoliyalashtirish bilan bog'liq muammolar	697
Tojiyev Javlonbek Rustamovich	
Ishbilarmonlik muhitini baholashning metodologiyalari tahlili	704
Nabieva Nilufar Nabi qizi	
Jismoniy shaxslarning daromadlariga deklaratsiya asosida soliq solish mexanzmini takomillashtirish	715
Ibragimov Zafar Ismailovich	
Yashil marketing yordamida moda sanoatida mijozlar ehtiyojini samarali qondirish.....	723
Xalilova Nafisa Komilovna	
Targetlangan iqtisodiy siyosat orqali kambag'allikka qarshi kurash	727
Baratov J.N.	
Globallashtirish sharoitida O'zbekiston iqtisodiyotining modernizatsiyasi va strategik rivojlanish yo'nalishlari	733
Ibrohimov Boburmirzo Baxtiyor o'g'li	
Sug'urta kompaniyalarining innovatsion faoliyati tahlili va moliyalashtirish samaradorligini aniqlash yo'nalishlari	738
Baxronova Shaxodat Baxshuloyevna	
Yo'lovchi tashish sohasida autsorsingni qo'llash istiqboli	744
Kaxarova Nilufar Yerkinjovna	
Ta'lim klasterlari faoliyatining barqaror taraqqiyotdagi o'rni.....	748
Imamova Nilufar Asamutdinovna	
Xizmatlar eksportini rivojlanishining zamonaviy tendensiyalari.....	753
Alixonov Mirzoulug'bek Pahlavonjon o'g'li	
O'zbekistonda suv resurslaridan oqilona foydalanishda soliq mexanizmlari ta'sirini oshirish masalalari	759
Boymurotov Sodiq Rozziqovich	
Влияние состояния матери и факторов среды на развитие аллергии у детей грудного возраста.....	766
Закирова Бахора Исламовна	
Роль стандартов устойчивого развития МСФО в трансформации экономики тюркских стран	771
Маткаримов Давронбек Матякубович	

Sanoat korxonalarining atrof-muhitga ta'sirini baholashda iqtisodiy mexanizmlarni takomillashtirish	776
Sarvinov Alisherovna Radjabova	
Neft-gaz sanoatida amalga oshirilayotgan investisiya loyihalarida mahalliy kontent ulushini oshirish masalalari	779
Umurzakov Jamoliddin Sherbekovich	
Sanoat korxonalarida mahsulot raqobatbardoshligini oshirish yo'nalishlari	784
Naimxonov Ma'rufxon Zokirxon o'g'li	
Qishloq xo'jaligi korxonalari monitoringida raqamli texnologiyalardan foydalanishda xorij tajribasi	788
Yusupov Nizomiddin Ro'zimurod o'g'li	
Mintaqa sanoat korxonalarining strategik marketing faoliyatining tahlili	793
Kaytboyeva Nigora Bakmatovna	
Soyabon bandlarining xorijiy investorlarni himoya qilish uchun O'zbekiston huquqiy tizimiga integratsiyalashuv zaruriyati	805
Alisherova E'zoza, N.X. Rahmonqulova	
Tadbirkorlik subyektlarini kreditlashda tijorat banklari faoliyatining zamonaviy yondashuvlari	812
Urinboyev Abrorbek Maxmudjonovich	
Temir yo'l vokzallarida qo'shimcha xizmatlarni tashkil etishni samaradorligini oshirish yo'llari	817
Iskandarov Kudrat Shuxratovich	
Tijorat banklari tomonidan kreditlash mexanizmining ilmiy jihatlar va nazariy yondashuvlari	822
Kaxxarov Ulug'bek Xalmatovich	
Международная правосубъектность МНПО: институционализация влияния неправительственных организаций в формировании международных экологических и экономических норм	827
Хидоятлов Бурхон Ғайрат ўғли, С.М. Адилходжаева	
Yengil sanoat korxonalari mahsulotlarini narxlashtirish strategiyalari	831
Ravshanbekov Oybek Rustambek o'g'li	
Yevropa ittifoqi va markaziy osiyo mamlakatlaridagi soliq siyosatining inklyuziv rivojlanishdagi o'rni va omillarining qiyosiy tahlili	837
Hakimov Feruz Xurshid o'g'li	
Mintaqa turizmini rivojlantirishda raqamli marketing vositalaridan mijozlar qoniqishini kompleks baholash uslubiyati	846
Ilhamova Zarnigor Po'latjon qizi	
Mintaqaviy eksport samaradorligiga innovatsion yondashuvlarning ta'sir omillarini tadqiq etish	851
Ibadullayev Ergash Bakturdiyevich	
Buxoro viloyatida ichki turizmning hozirgi holati va istiqboldagi rivojlanish yo'llari	857
Azimov Otabek Xudayberdievich	
Tashqi bozorlarga integratsiyalashuv jarayonlarining mintqa iqtisodiyotining o'sishga ta'siri bo'yicha qarashlar	862
Ozodova Farida Zarif qizi	
Tijorat banklari moliyaviy barqarorligini ta'minlashni boshqarish strategiyalari	866
Madaminov Bekzod Allayorovich	
Qo'shilgan qiymat solig'i ma'murchiligini raqamlashtirishni takomillashtirish metodologiyasi jarayonlari	872
Muxammadov Nodir Karimovich	
O'zbekiston eksport salohiyatini soliqlar yordamida rag'batlantirish	880
Mahmudova Sevara Rahmat qizi	
Yashil moliyalashtirishda moliyaviy instrumentlar	883
Abduraxmonov Alimardon Sodiq o'g'li	
Сравнительный анализ правовых инструментов контроля трансфертного ценообразования в налоговой, таможенной и антимонопольной сферах	887
Бекзод Умматов	

Yaponiya startap tajribasini O'zbekiston sharoitida tatbiq etish istiqbollari	892
Xazratova Shohsanam Xasanboy qizi	

YAPONIYA STARTAP TAJRIBASINI O'ZBEKISTON SHAROITIDA TATBIQ ETISH ISTIQBOLLARI

Xazratova Shohsanam Xasanboy qizi

Toshkent Davlat Sharqshunoslik Universiteti

Tashqi iqtisodiy faoliyat 2-kurs magistranti

E-mail: x.shohsanam92@gamil.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada Yaponiyaning startaplar va innovatsiyalarni rivojlantirishdagi tajribasi hamda ushbu modelni O'zbekiston sharoitida tatbiq etish imkoniyatlari tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida Yaponiya iqtisodiyotining so'nggi yillardagi makroiqtisodiy dinamikasi, startap ekotizimining tuzilishi, davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash mexanizmlari, normativ-huquqiy baza hamda mavjud muammolar o'rganilgan. Yaponiyaning J-Startup dasturi, regulativ sandbox tizimi, venchur kapital siyosati, universitet-startap klasterlari va innovatsion infratuzilmasi kabi elementlar batafsil tahlil qilinib, O'zbekiston startap ekotizimini rivojlantirishda qo'llash uchun takliflar ishlab chiqilgan. Shuningdek, regulativ muhitni soddalashtirish, startap vizalari, soliq imtiyozlari, ilmiy-tadqiqot grantlari va tadbirkorlik madaniyatini rivojlantirish kabi chora-tadbirlarning milliy sharoitga moslashtirilgan modeli taklif etiladi.

Kalit so'zlar: yaponiya startap ekotizimi; innovatsiyalar; regulativ sandbox; venchur kapital; J-Startup; universitet-startap klasteri; normativ-huquqiy baza; O'zbekiston startaplari; soliq imtiyozlari; tadbirkorlik madaniyati.

Abstract: This article analyzes Japan's experience in the development of startups and innovations, as well as the possibilities of applying this model in the context of Uzbekistan. The study examines Japan's recent macroeconomic dynamics, the structure of its startup ecosystem, government support mechanisms, regulatory framework, and existing challenges. Key elements such as the J-Startup program, the regulatory sandbox system, venture capital policy, university-startup clusters, and innovation infrastructure are discussed in detail. Proposals are developed for adapting these instruments to foster the development of Uzbekistan's startup ecosystem, including regulatory simplification, introduction of startup visas, tax incentives, research and development grants, and promotion of entrepreneurial culture.

Key words: japan's startup ecosystem; innovations; regulatory sandbox; venture capital; J-Startup; university-startup cluster; regulatory framework; Uzbekistan startups; tax incentives; entrepreneurial culture.

Аннотация: В данной статье анализируется опыт Японии в развитии стартапов и инноваций, а также возможности применения данной модели в условиях Узбекистана. В ходе исследования изучены макроэкономическая динамика Японии за последние годы, структура стартап-экосистемы, механизмы государственной поддержки, нормативно-правовая база и существующие проблемы. Подробно рассмотрены такие элементы, как программа J-Startup, система «регулятивной песочницы», политика венчурного капитала, университетско-стартапные кластеры и инновационная инфраструктура. Разработаны предложения по использованию данных инструментов для развития стартап-экосистемы Узбекистана, включая упрощение регулятивной среды, внедрение стартап-виз, налоговых льгот, грантов на научно-исследовательскую деятельность и развитие предпринимательской культуры.

Ключевые слова: стартап-экосистема Японии; инновации; регулятивная песочница; венчурный капитал; J-Startup; университетско-стартапный кластер; нормативно-правовая база; стартапы Узбекистана; налоговые льготы; предпринимательская культура.

KIRISH

So'nggi yillarda jahon miqyosida startaplar va innovatsion texnologiyalar milliy iqtisodiyotlarning muhim tarkibiy qismiga aylanib bormoqda. Innovatsion faoliyatning jadallashuvi, raqamli iqtisodiyotning kengayishi va yangi texnologiyalar asosidagi biznes-modellarning shakllanishi taraqqiyotning yangi bosqichiga olib keldi. Bunday sharoitda startaplar nafaqat iqtisodiy o'sish, balki bandlik, raqobatbardoshlik va xalqaro integratsiya jihatidan ham muhim omil bo'lib xizmat qilmoqda.

Jahonning yetakchi mamlakatlari qatorida Yaponiya ham startaplar va innovatsiyalarni rivojlantirish borasida ulkan natijalarga erishgan ¹. Yaponiya dunyodagi eng yirik uchta iqtisodiyotdan biri bo'lib, texnologik yetakchiligi, raqamli transformatsiya, sun'iy intellekt, robototexnika, biotexnologiya va yashil energiya sohasidagi startaplari bilan ajralib turadi ². Hukumat tomonidan ishlab chiqilgan aniq strategiyalar, moliyaviy qo'llab-quvvatlash tizimlari, regulativ sandbox va startap vizalari kabi mexanizmlar ushbu sohaning jadal rivojlanishiga xizmat qilmoqda ³.

O'zbekiston Respublikasi ham startaplarni milliy iqtisodiyotning yangi lokomotivi sifatida ko'rmoqda. Mamlakatda axborot texnologiyalari, elektron hukumat, raqamli xizmatlar va innovatsiyalarni rivojlantirish bo'yicha keng ko'lamli islohotlar olib borilmoqda. Shu nuqtai nazardan, Yaponiyaning tajribasi O'zbekiston uchun ayniqsa dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Yaponiyaning startaplar va innovatsiyalarni rivojlantirishdagi siyosati, normativ-huquqiy bazasi, davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash mexanizmlari va ekotizim tajribasini o'rganish hamda ushbu modelni O'zbekiston sharoitida qanday tatbiq etish mumkinligini tahlil qilishdan iborat.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Mazkur mavzuga doir ilmiy manbalar Yaponiyaning startap ekotizimi yuksalishida davlatning maqsadli siyosati, institutlararo hamkorlik, klasterlashuv va "ochiq innovatsiya" kabi tamoyillarning o'zaro uyg'unligi muhim rol o'ynaganini ko'rsatadi. METI (Iqtisodiyot, savdo va sanoat vazirligi) ilgari surgan J-Startup dasturi hamda startaplar va yangi bizneslarni qo'llab-quvvatlash paketlari — mazkur modelning markaziy bo'g'inidir. Dastur 2018-yildan buyon yuqori salohiyatli startaplarni tanlab, JETRO va xususiy sektor bilan hamkorlikda ularni xalqaro bozorga olib chiqishga yo'naltirilgan xizmatlar majmuini taklif etadi. Shu bilan birga, METI startap vizalari va boshqa institutlar orqali ham ekotizimni kuchaytiradi.

Davlat tomonidan muhitni "tajriba va xatolar" orqali yumshatish mexanizmlaridan biri — Reglamentiyaviy sandbox (regulatory sandbox) hisoblanadi. Vazirlar Mahkamasi huzuridagi yagona aloqa nuqtasi orqali turli sohalarda (fintex, sog'liqni saqlash, mobilitet va b.) real sharoitlarda huquqiy to'siqlarsiz sinovlar o'tkazishga ruxsat beriladi; sinov natijalari normativlarni yangilashga xizmat qiladi. Bunga qo'shimcha ravishda, Startap vizalari mahalliy hokimiyatlar bilan hamkorlikda xorijiy tadbirkorlarga biznesni yo'lga qo'yish davrida mamlakatda istiqomat qilish imkonini beradi. Tokiodagi "One-Stop" markaz kabi infratuzilma yechimlari bu jarayonni soddalashtiradi.

Japoniya innovatsion infratuzilmasining ilmiy-texnik tayanchi NEDO dasturlarida ko'rinadi: texnologiyaga asoslangan startaplarni izlab topishdan tortib, ularni tijoratlashtirishgacha bo'lgan to'liq siklni qo'llab-quvvatlash, deep-tech yo'nalishlarida ko'p yillik R&D grantlari, SBIRni kuchaytirish hamda GX/UPP dasturlari kabi mexanizmlar mavjud. Bu yondashuv startaplar uchun uzoq muddatli, riskli, ammo katta ijtimoiy ta'sir potentsialiga ega yo'nalishlarda barqaror moliyalashtirishni ta'minlaydi.

Henry Chesbrough (2003) "ochiq innovatsiya" konsepsiyasini ishlab chiqqan bo'lib, g'oyalar va texnologiyalar oqimini korporatsiya ichidan tashqariga (hamda aksincha) ochish orqali tezlashtirilgan tijoratlashtirishni asoslaydi. Yaponiya amaliyotida bu korporativ venchur kapitali, korporatsiya-startap hamkorliklari va klasterlarda "select-connect-go" kabi platformalar orqali ro'yobga chiqmoqda. O'zbekiston sharoitida, yirik korxonalar oldiga startaplar bilan hamkorlik KPI'larini qo'yish, CVC fondlari va texnologiya transfer ofislarini uyg'unlashtirish Chesbrough modelini milliy kontekstga olib kiradi.

Masahiko Aoki (2001) institutlar tahliliga tayangan holda iqtisodiy tizimlarning o'zaro moslashuvchanligi va barqarorligini tushuntiradi. Aoki nazariyasidan kelib chiqib, startap ekotizimini shakllantirishda bozor, davlat va universitet-sanoat hamkorligi o'rtasida "moslashuvchan komplementarlik"ni yaratish zarur: grantlar-soliq rag'batlari-xususiy fondlar-universitet TTO'lari bitta dizaynda ishlashi samaradorlikni oshiradi.

Kazuyuki Motohashi (2005) Yaponiyada universitet-sanoat hamkorligida yangi texnologiyaga asoslangan kichik firmalarning (NTBF) transformatsion rolini empirik ko'rsatadi. NTBF'lar orqali patentlar va bilim oqimlari bozor talabiga tez moslashadi. O'zbekistonda universitet-startap klasterlarini kuchaytirish, texnologiya lisenziyasi va spin-off mexanizmlarini soddalashtirish Motohashi tavsiyalariga mos keladi.

Kenji E. Kushida (2016–2022) Yaponiyada startap ekotizimi rivojining yangi bosqichini tahlil qilib, yirik korporatsiyalar, davlat va Silikon vodiysi bilan uzviy aloqalarning ahamiyatini ta'kidlaydi. "Disruptiv" modeldan ko'ra "hamkorlikka asoslangan innovatsiya" (corporate-startup co-creation) Yaponiyada ko'proq ishlaydi; O'zbekistonda ham yirik korporatsiyalar uchun startaplar bilan birgalikda mahsulot/bozor yaratish dasturlarini institutsionallashtirish foydali bo'ladi.

¹ "The Sources of Economic Growth in Japan: What Do New Growth Accounting Methods Reveal?" - Abdulloev, I., & Silvapulle, M. J. (2014). *The Developing Economies*, x 52 x(4), 319-347.

² Khamidov, A., & Karimov, B. (2022). *Innovatsion iqtisodiyot asoslari*. Toshkent: Iqtisodiyot va ta'lim nashriyoti.

³ Tanaka, Y. (2022). "Venture Capital and Startup Success in Japan." *Journal of East Asian Business Studies*, 15(1), 89–102.

Chihiro Watanabe va hammualiflar (2003 va keyingi ishlar) “institutSIONal elastiklik”, “ham-evolyutsion dinamika” tushunchalari orqali texnologiya va institutlar o‘zaro ta’sirini yoritadi. Ya’ni, normativ muhit moslashuvchan bo‘lsa, texnologik yangiliklar tezroq singadi. O‘zbekistonda sandbox, tezkor ruxsatlar va vaqtinchalik tartiblar orqali institutsional elastiklikni oshirish startaplar difuziyasini tezlashtiradi.

Mariana Mazzucato (2013) “Tadbirkor davlat” konsepsiyasi bilan yuqori xatarli, uzoq istiqbollilikka ega innovatsiyalarda davlatning “missiya-yo‘naltirilgan” roli hal qiluvchi ekanini ko‘rsatadi. NEDO va SBIR tipidagi dasturlar aynan mana shu ruhdagi institutlar bo‘lib, O‘zbekistonda ham yashil texnologiyalar, biofarm, agrotech kabi yo‘nalishlarda missiya-dasturlarni yo‘lga qo‘yish tavsiya etiladi.

Michael E. Porter (1990) milliy raqobat ustunligini klasterlar orqali tushuntiradi: talabchan ichki bozor, yetkazib beruvchilar va institutlar yaqinligi innovatsiyani tezlashtiradi. Yaponiyada Kyoto, Tokio-Yokogama kabi hududlarda texnologik klasterlar shakllangan. O‘zbekistonda Toshkent (fintex/AI), Farg‘ona (kimyo-polimer), Buxoro-Navoiy (energiya-materiallar) singari yo‘naltirilgan startap klasterlari Portersimon “olmos”ni shakllantiradi.

Robert E. Cole Yaponiyadagi tashkilot madaniyati, sifat boshqaruvi va hamkorlikka asoslangan o‘rganish amaliyotlari (kaizen, kichik guruhlar) innovatsion takomillashtirishni uzluksiz qo‘llab-quvvatlashini ko‘rsatadi. Startaplar uchun bu — mijoz bilan birgalikda dizayn, iterativ tajribalar va korporativ hamkorliklarda ijtimoiy kapitalni kuchaytirish degani.

Yaponiya tajribasi shuni anglatadiki: (i) maqsadli davlat dasturlari (J-Startup, NEDO, SBIR), (ii) reglamentiyaviy elastiklik (sandbox, startap vizalari), (iii) universitet-sanoat-startap bog‘lanishi va (iv) klasterlashgan hududiy infratuzilma uyg‘un ishlaganda ekotizim tez pishadi. O‘zbekistonda ushbu elementlarni milliy sharoitga mos ravishda — soliq imtiyozlari va grantlar bilan birga “korporatsiya-startap ko-yaratish” platformalari, TTO/inkubatorlar, missiya-dasturlar (masalan, suv-energiya tejamkorligi yoki agrotexnologiyalar) va hududiy klasterlar orqali uyg‘unlashtirish maqsadga muvofiq.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda Yaponiyaning startaplar va innovatsiyalarni rivojlantirish tajribasi hamda uni O‘zbekiston sharoitida qo‘llash imkoniyatlari o‘rganildi. Buning uchun bir nechta yondashuvlardan foydalanildi. Avvalo, tahliliy yondashuv orqali Yaponiya iqtisodiyotining so‘nggi yillardagi asosiy ko‘rsatkichlari, startap ekotizimining tarkibi va davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlash choralari o‘rganildi. Keyin taqqoslama tahlil usuli yordamida Yaponiyada qo‘llanilayotgan mexanizmlar O‘zbekiston sharoitidagi mavjud imkoniyatlar bilan solishtirildi. Shuningdek, huquqiy hujjatlarni tahlil qilish usuli asosida Yaponiyada startaplar faoliyatini tartibga soluvchi qonunlar va dasturlar, jumladan “Sanoatni tiklash strategiyasi”, “Regulyativ sandbox” tizimi, venchur kapital siyosati va soliq imtiyozlari o‘rganildi. Bundan tashqari, xalqaro tajribani o‘rganish yondashuvi yordamida boshqa ilg‘or davlatlar, xususan Yaponiya amaliyotidan foydalanish imkoniyatlari baholandi. Ushbu usullar birgalikda Yaponiyaning muvaffaqiyatli startap modelini O‘zbekiston sharoitiga moslashtirish bo‘yicha takliflar ishlab chiqishga yordam berdi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot natijalari Yaponiya startap ekotizimining kuchli, tizimli va keng qamrovli tuzilishga ega ekanligini ko‘rsatdi. Mamlakatda startaplar rivoji uchun davlat siyosati, normativ-huquqiy baza va moliyaviy qo‘llab-quvvatlash mexanizmlari bir-birini to‘ldiradigan tarzda yo‘lga qo‘yilgan. J-Startup dasturi, regulyativ sandbox tizimi, venchur kapitalni rag‘batlantiruvchi qonunlar va startap vizalari ushbu tizimning asosiy tayanchlari sifatida belgilandi. Universitet-startap klasterlari, yirik korporatsiyalarning korporativ venchur kapitali, grant va subsidiyalar, kredit kafolatlari ham startaplarning moliyaviy va intellektual salohiyatini oshirishga xizmat qilmoqda ⁴.

Shuningdek, tadqiqot Yaponiyada mavjud bir qator tizimli muammolarni aniqladi. Bularga madaniy jihatdan riskka tayyorlikning pastligi, moliyalashtirishga kirishdagi qiyinchiliklar, mehnat qonunchiligining qattiqligi, demografik inqiroz va kadrlar tanqisligi kiradi. Shu bilan birga, bu muammolarni hal etish uchun hukumat aniq strategiyalar ishlab chiqib, moslashtirilgan chora-tadbirlarni amalga oshirmoqda.

O‘zbekiston sharoitiga tatbiq etish imkoniyatlari tahlili shuni ko‘rsatdiki, yapon modelining ayrim elementlari, xususan regulyativ sandbox, startap vizasi, R&D faoliyatiga soliq imtiyozlari, universitet-startap hamkorligi va tadbirkorlik madaniyatini rivojlantirish choralari milliy ekotizimni mustahkamlashda samarali bo‘lishi mumkin. Ushbu elementlarni bosqichma-bosqich va mahalliy sharoitga mos holda tatbiq etish O‘zbekiston startaplarning raqobatbardoshligini sezilarli darajada oshirishi mumkin.

4 Yuldashev, U. (2021). *Startaplar va ularning iqtisodiy o‘sishga ta’siri*. Toshkent: Fan va taraqqiyot

1-jadval. Yaponiya startap ekotizimining asosiy elementlari

Element	Tavsifi	Manba
J-Startup dasturi	Turli bosqichdagi startaplarga moliyaviy yordam, mentorlik va tarmoq imkoniyatlari taqdim etadi.	Iqtisodiyot, savdo va sanoat vazirligi
Regulyativ sandbox tizimi	Startaplarga qonuniy cheklolrsiz yangi texnologiyalarni sinovdan o'tkazish imkonini beradi.	Hukumat tartibga soluvchi organlari
Venchur kapitalni rag'batlantiruvchi qonunlar	Sarmoyadorlar uchun qulay sharoit va soliq imtiyozlarini yaratadi.	Venchur kapital qonunchiligi
Startap vizalari	Xorijiy tadbirkorlarga Yaponiyada biznes boshlash imkoniyatini beradi.	Immigratsiya siyosati
Universitet-startap klasterlari	Universitetlar va ilmiy muassasalar orqali texnologiyalarni tijoratlashtirishni ta'minlaydi.	Tokio, Kioto, Osaka universitetlari
Korporativ venchur kapital	Yirik korporatsiyalarning istiqbolli texnologiyalarga sarmoya kiritishi.	Sony, Toyota, SoftBank
Grant va subsidiyalar	Innovatsion loyihalar uchun davlat tomonidan moliyaviy yordam.	Davlat byudjeti va maxsus fondlar
Kredit kafolatlari	Kichik biznes va startaplar uchun moliyaviy xavfsizlik ta'minlaydi.	Kichik va o'rta biznes agentligi

Yuqoridagi 1-jadval Yaponiya startap ekotizimining asosiy tarkibiy elementlarini, ularning vazifalarini va tegishli manbalarini aks ettiradi. Jadvaldan ko'rinib turibdiki, Yaponiya startaplarni rivojlantirishda davlat siyosati, normativ-huquqiy mexanizmlar, moliyaviy rag'batlar va ilmiy-tadqiqot infratuzilmasini bir butun tizim sifatida qo'llagan ⁵. Har bir element – J-Startup dasturidan boshlab kredit kafolatlarigacha – startaplarning moliyaviy barqarorligi, texnologik rivoji va xalqaro raqobatbardoshligini ta'minlashga qaratilgan. Ushbu mexanizmlarni O'zbekiston sharoitiga moslashtirib tatbiq etish milliy startap ekotizimini sezilarli darajada kuchaytirishi mumkin.

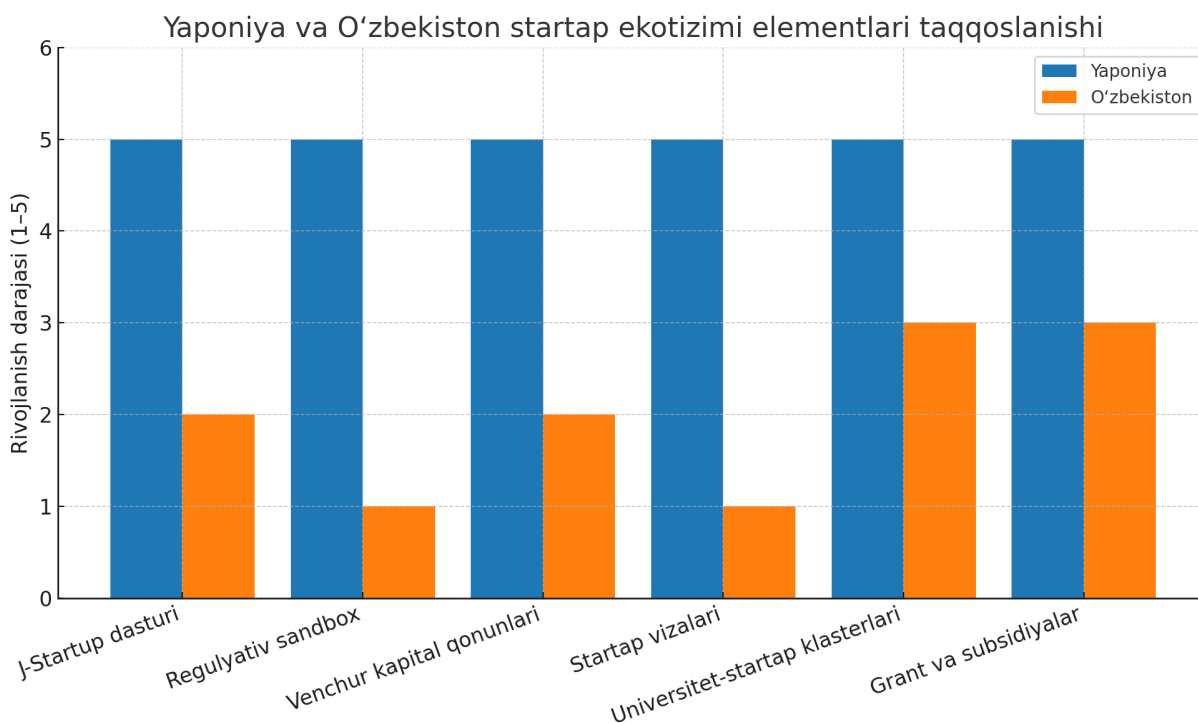
Muhokama

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, Yaponiya startap ekotizimi davlat siyosati, normativ-huquqiy mexanizmlar, moliyaviy qo'llab-quvvatlash va ilmiy-tadqiqot infratuzilmasi o'zaro uyg'unlashgan yaxlit tizimdan iborat. J-Startup dasturi, regulyativ sandbox, venchur kapitalni rag'batlantirish siyosati, startap vizalari, universitet-startap klasterlari va yirik korporatsiyalarning sarmoyaviy ishtiroki ushbu tizimning muvaffaqiyatli ishlashini ta'minlaydi.

Biroq, Yaponiya tajribasi shuni ham ko'rsatadiki, kuchli iqtisodiyot va ilg'or texnologiyalarga qaramay, startaplar rivojiga ta'sir qiluvchi tizimli muammolar mavjud. Madaniy jihatdan riskka tayyorlikning pastligi, moliyalashtirishga kirishdagi qiyinchiliklar, mehnat qonunchiligining qat'iyligi, demografik inqiroz va gender tengsizligi shular jumlasidandir. Hukumat ushbu muammolarni yumshatish uchun moslashtirilgan strategiyalar ishlab chiqib, tartibga solish mexanizmlarini liberallashtirishga intilmoqda.

O'zbekiston sharoitida yapon modelini tatbiq etish masalasi bosqichma-bosqich yondashuvni talab qiladi. Avvalo, normativ-huquqiy bazani takomillashtirish, regulyativ sandbox tizimini joriy etish, startap vizalari va soliq imtiyozlarini kengaytirish muhimdir. Keyingi bosqichda universitet-startap hamkorligini kuchaytirish, xususi venchur kapital bozorini rivojlantirish va tadbirkorlik madaniyatini shakllantirish bo'yicha keng ko'lamli targ'ibot-tashviqot ishlari olib borilishi lozim.

5 Nishimura, J. (2020). "Startup Accelerators and Incubators in Japan." Innovation Policy Journal, 7(1), 22–38.

1-rasm. Yaponiya va O'zbekiston startap ekotizimi elementlari taqqoslanishi.

1-rasmda Yaponiya va O'zbekiston startap ekotizimining asosiy elementlari bo'yicha rivojlanish darajasi 1–5 ball oralig'ida baholangan. Yaponiyada barcha elementlar to'liq shakllangan va yuqori darajada ishlaydi, O'zbekistonda esa ularning aksariyati rivojlanish bosqichida bo'lib, bosqichma-bosqich tatbiq etilmoqda.

Xulosa va takliflar

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, Yaponiya startap ekotizimi mamlakat iqtisodiy o'sishining muhim tarkibiy qismi bo'lib, innovatsion texnologiyalar, davlat qo'llab-quvvatlovi va xususiy sektor sarmoyasi o'zaro uyg'unlashgan holda ishlaydi. 2023-yilda Yaponiyaning yalpi ichki mahsuloti 4 219,83 mlrd AQSH dollarini, aholi jon boshiga YAIM esa 33 899 dollarni tashkil etdi ⁶. Inflyatsiya darajasi 3,3 %, ishsizlik esa 2,6 % atrofida bo'ldi ⁷. Ushbu barqaror makroiqtisodiy ko'rsatkichlar startap va innovatsion loyihalarni rivojlantirish uchun qulay sharoit yaratmoqda.

Yaponiya startap tizimining asosiy elementlari — J-Startup dasturi, regulyativ sandbox tizimi, venchur kapitalni rag'batlantirish qonunlari, startap vizalari va universitet-startap klasterlari — mamlakatning texnologik yetakchiligini mustahkamlashda muhim rol o'ynaydi. Shu bilan birga, madaniy jihatdan riskka tayyorlikning pastligi, demografik inqiroz va moliyalashtirishga kirish qiyinligi kabi muammolar ham mavjud ⁸.

O'zbekiston sharoitida ushbu tajribani tatbiq etish quyidagi afzalliklarni berishi mumkin: innovatsion ekotizimni tezroq shakllantirish, yangi ish o'rinlari yaratish, ilmiy-tadqiqot ishlanmalarini tijoratlashtirish va global startap bozorida milliy loyihalarining raqobatbardoshligini oshirish. 2024-yil holatiga ko'ra, O'zbekistonda startaplar sonini ko'paytirish va ularning moliyaviy ta'minotini kuchaytirish bo'yicha davlat dasturlari faol amalga oshirilmoqda, ammo bu borada Yaponiyaning integratsiyalashgan modelidan foydalanish samaradorlikni yanada oshirishi mumkin.

Shunday qilib, Yaponiyaning startap ekotizimidan olingan ilg'or elementlarni O'zbekiston sharoitiga moslashtirib joriy etish iqtisodiy barqarorlik va texnologik rivojlanishning yangi bosqichiga chiqishga imkon yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati

1. Khamidov, A., & Karimov, B. (2022). Innovatsion iqtisodiyot asoslari. Toshkent: Iqtisodiyot va ta'lim nashriyoti.
2. Yuldashev, U. (2021). Startaplar va ularning iqtisodiy o'sishga ta'siri. Toshkent: Fan va taraqqiyot.
3. Murotov, D. (2023). "Yaponiya startap ekotizimining rivojlanish bosqichlari." Xalqaro iqtisodiy tadqiqotlar jurnali, 8(2), 67–73.
- 6 "The Sources of Economic Growth in Japan: What Do New Growth Accounting Methods Reveal?" - Abdulloev, I., & Silvapulle, M. J. (2014). The Developing Economies, x 52 x(4), 319-347.
- 7 Japan's Economy: An Overview" - The World Bank: <https://www.worldbank.org/en/country/japan/overview>
- 8 Nomura, S. (2020). "Startup Ecosystem in Japan: Trends and Government Support." Asia-Pacific Economic Review, 12(3), 45–56.

4. Aslamov, S. (2020). Yaponiya iqtisodiyotining zamonaviy muammolari. Toshkent: Universitet nashriyoti.
5. Nomura, S. (2020). "Startup Ecosystem in Japan: Trends and Government Support." *Asia-Pacific Economic Review*, 12(3), 45–56.
6. Tanaka, Y. (2022). "Venture Capital and Startup Success in Japan." *Journal of East Asian Business Studies*, 15(1), 89–102.
7. OECD. (2021). *SME and Entrepreneurship Outlook 2021: Japan Chapter*. Paris: OECD Publishing.
8. World Bank. (2022). *Doing Business 2022: Japan Profile*. Washington, DC: World Bank Group.
9. Japan External Trade Organization (JETRO). (2022). *Innovation and Startups in Japan: An Overview*. Tokyo: JETRO.
10. Ministry of Economy, Trade and Industry of Japan (METI). (2023). *White Paper on Small and Medium Enterprises in Japan*. Tokyo: METI.
11. Ishikawa, M. (2021). "Entrepreneurship Education in Japan: Challenges and Innovations." *Journal of Educational Innovation*, 9(2), 34–47.
12. Nishimura, J. (2020). "Startup Accelerators and Incubators in Japan." *Innovation Policy Journal*, 7(1), 22–38.
13. Fujimoto, T. (2019). *Technology and Innovation in Japan*. Tokyo: University of Tokyo Press.
14. Global Entrepreneurship Monitor (GEM). (2023). *Japan Country Report*. London: GEM Consortium.
15. Bank of Japan. (2023). *Economic Outlook and Startup Financing Trends*. Tokyo: BOJ Publications.
16. Japan Innovation Network (JIN). (2022). *Building a Sustainable Startup Ecosystem in Japan*. Tokyo: JIN Reports.
17. ADB (Asian Development Bank). (2021). *Startups and Innovation in Asia: The Japanese Experience*. Manila: ADB Publishing.
18. UNCTAD. (2020). *Science, Technology and Innovation Policy Review: Japan*. Geneva: United Nations.
19. Suzuki, H. (2018). *Entrepreneurial Culture and Risk Aversion in Japan*. Osaka: Kansai Economic Institute.
20. Kobayashi, R. (2022). "Cross-border Startup Growth: Japan's Role in the Asia-Pacific Region." *International Business and Trade Review*, 10(1), 58–70.
21. Startup Genome. (2023). *Global Startup Ecosystem Report: Japan Insights*. San Francisco: Startup Genome.
22. PwC Japan. (2022). *Japan Startup Outlook 2022*. Tokyo: PricewaterhouseCoopers.
23. JICA. (2021). *Yaponiya va O'zbekiston o'rtasidagi innovatsion hamkorlik istiqbollari*. Toshkent: JICA O'zbekistan vakolatxonasi.
24. Toshkentdagi Yapon tili va madaniyati markazi (2022). *Yaponiyaning texnologik rivojlanish modeli va O'zbekiston uchun saboqlar*. Toshkent.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 8

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>